

TKP'NİN BÖLÜCÜ KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNE İLİŞKİN TAVRI

23 Ağustos 2022

Yıldırım Koç

Nihai olarak sınıfsız ve sömürsüz bir dünya arzulayan iki çizginin (bir tarafta SBKP ve Komintern aracılığıyla onun önderliğini benimsemiş olan TKP, diğer tarafta Atatürk) nasıl çatıştığının bir örneği Kürt sorunudur.

Atatürk'ün çizgisi, nihai amaca ulaşmada ilk aşama olarak "bağımsız ve demokratik bir Türkiye"yi ve Türkiye'ye özgü sosyalizmi hedefliyordu. SBKP ve onun önderliğini benimsemiş olan TKP, dünyanın ilk sosyalist ülkesi olan ve dünyanın sosyalizm doğrultusunda ilerlemesinde ana dayanağı oluşturduğu düşünülen Sovyetler Birliği'nin varlığının korunması ve güçlenmesinin nihai amaca ulaşmada belirleyici olduğunu düşünüyor ve politikalarını bu doğrultuda biçimlendiriyor ve uyguluyordu.

Farklı etnik ve inanç kökenlerinden gelen insanlardan çağdaş bir Türk milleti oluşturma ve böylece "bağımsız ve demokratik bir Türkiye" ve Türkiye'ye özgü bir sosyalizm yaratma mücadelesi veren Atatürk, çeşitli nedenlerle etnik kimlikten yararlanmak isteyen eğilimlere karşı son derece duyarlıydı.

Mustafa Kemal Paşa'nın ve Cumhuriyet Türkiye'si'nin Türkiye Komünist Partisi'ne karşı olumsuz tavrının önemli nedenlerinden biri, Türkiye'de üniter devlet yapısının bütünlüğünün ve "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkının oluşturduğu Türk Milletinin" birliğinin korunmasına ve geliştirilmesine verilen önemdir. TKP, bu konuda önemli bir tehdit oluşturabilecekti.

Lenin, Ekim Devrimi öncesinde Çarlık Rusyası'nda büyük baskı altında yaşayan azınlıkların desteğini almak ve Ekim Devrimi sonrasında da emperyalizmin Sovyet Rusya'yı parçalama girişimlerini önlemek amacıyla, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını, koşullu olarak, savundu. Marx ve Engels'de genel eğilim, bu hakkı sosyalizm mücadelesine bağımlı kılmaktı. Örneğin, 1821 yılında Yunanlılar Osmanlı'ya karşı ayaklandığında, bu ayaklanmaya karşı çıkmışlardı (Bkz. Marx'ın New York Times'da 19 Nisan 1853 tarihli yazısı). Buna karşılık, İrlanda'nın İngiltere'ye karşı verdiği bağımsızlık mücadelesini desteklemişlerdi. Rosa Luxemburg, Rusya'nın hakimiyeti altındaki Polonya'nın bağımsızlık mücadelesine karşı çıkarken, Osmanlı Devleti'ndeki azınlıkların ayrı devlet kurma hakkını savunuyordu. Anarşistlerden Proudhon, azınlıkların ve hatta sömürgelerin ayrı devlet kurma hakkına karşı çıkıyordu; Bakunin ise her ulusal hareketin desteklenmesi gerektiğini savunuyordu.

Türkiye Komünist Partisi, Lenin'in belirli koşullarda desteklediği ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını programlarına geçirdi ve emperyalistlerin Türkiye'yi zayıflatmada ve parçalamada kullandıkları bir araca yeşil ışık yaktı. TKP, 1920 Koçgiri, 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937/38 Dersim isyanlarını yaşamış ve bunlardan büyük zarar görmüş olan Kemalist yönetim açısından çok tehlikeli bir politika benimsedi. Bu isyanlar sırasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye yanlısı tavrı, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına dayanmıyordu; emperyalistlerin kontrolündeki bir Kürt devletinin Sovyetler Birliği açısından yaratacağı büyük tehdiye bağlıydı. Yoksa Komintern de, TKP de, Sovyetler Birliği'nin çıkarlarına uygun olduğunda ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını savundu. Sovyetler Birliği desteğiyle 22 Ocak 1946 tarihinde İran'ın kuzeyinde kurulan ve Sovyet desteği çekilince hemen yok edilen Mehabad Kürt Cumhuriyeti, Sovyetler'in bu konulardaki politikasının bir örneğidir.

TKP'nin 1920 Yılı Programı

10-16 Eylül 1920 günleri Bakü'de toplanan Türkiye Komünist Teşkilatları Birinci Kongresinde kabul edilen Türkiye Komünist Fırkası Programı'nda bölücülük kabul ediliyordu:

"7- T.K.F. muhtelif milletlere mensup inkilâpçı amele ve rençber sınıfları arasındaki eski düşmanlıkları kaldırmak için aşağıdaki en kat'i çarelere girişir: (elif) Dil ve hars nokta-i nazarından her milletin tam hürriyetini temin ve bu itibarla bir veya diğer millete mahsus olan her türlü imtiyazları ilga eder. (be) T.K.F. hükûmet teşkilâtında muhtelif milletlere mensup amele, rençber şûrâlar cumhuriyeti teşkilini kabul ve "hür milletlerin hür ittihadı" esasında olmak üzere federasyon usulünü tercih eder. (pe) Fırka amele ve rençber sınıfları da

tamamen ayrı ve müstakil yaşamak ceryanlarına kapılmış olan milletlerin arasında kanlı nizalar çıkmasına yer vermemek için bu gibi meselelerin “plebisit” usulüyle: Umumî reye müracaatla halline delâlet eder.”

TKP'nin 1926 Programı

TKP'nin 1926 Programının ana hatları 1925 yılındaki kongresinde belirlendi. “Ertesi sene zarfında merkez komitasının harici bürosu bu lâyihayı tadil ederek mazbut bir program şekline sokmuş; bu proje, 1926 fırka konferansı tarafından tadil ve kabul edildikten sonra, Komintern'in tasvibine mazhar olmuştu.” TKP'nin parçasını oluşturduğu Komintern'in onayladığı programda Türkiye Cumhuriyeti devletinin bütünlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik şu bölümler yer alıyordu (metin aynen aktarılmaktadır):

“(11) T.K.P. milli ekalliyetlerin, Türkiye'den ayrılmak hakkı da dahil olmak üzere, mukadderatlerini bizzat tayin etmek haklarını bila kaydü şart tanıır. Halk fırkasının müslüman ekalliyetleri zorla türkleştirme ve hıristiyan ve Musevi ekalliyetleri de ezme siyasetine her vasıta ile muhalefet eder.” TKP (azınlıklar) “onlar için hukukta tam bir müsavet, lisanlarını kullanmak ve tedvin ve tedris etmek hususunda tam bir serbesti (...) talep eder.”

“(55) “A.K.H. (Amele ve Köylü Hükümeti) kesif halk kütleleri halinde yaşayan milli ekalliyetlere (kürtler, lazlar) mukadderatlerini serbestçe tayin etmek ve arzu ederlerse Devletten ayrılmak hakkını bahşeder. (...) Aynı zamanda, bir sovyet cumhuriyeti şeklinde teşekkül eden Türkiye amele ve köylü hükümeti, imperyalizme ve derebeylerine karşı elbirliğiyle mücadele için, mazlum milli ekalliyetlerin emekçi kütleleri ile sovyet cumhuriyetleri federasyonu şeklinde bir ittifak akdine matuf bir siyaset takip eder.” (TKP Programlarının tam metinleri için bkz. **Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar Cilt 1 1908-1925**, İletişim Yay., İst., 2009; **Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar Cilt 2, 1925-1936**, İletişim Yay., İst., 2009 veya **Ürün Yayınları, TKP Programları ve Mustafa Suphi Tezleri, İstanbul, 1997**)

Şefik Hüsnü, B.Ferdi imzasıyla Komintern'in yayın organında 1926 yılında yayımlanan yazısında, Türkiye'ye şu öneride bulunuyordu: “Kürdistan'ın geniş halk kitlelerine, İngilizler'in baskısından ve kendilerini ezen feodaller ve dincilerden kurtulur kurtulmaz kendi hükümet biçimlerini kendilerinin belirleme hakkının tanınacağına resmen açıklanması.” (Şefik Hüsnü, **Yazı ve Konuşmalar**, Kaynak Yay., İstanbul, 1995;22)

1930 yılında Ağrı isyanı çıktı. TKP'nin merkez komitesi yayın organı olan **İnkılâp Yolu** dergisinin Temmuz-Ağustos 1930 sayısında Ağrı isyanı incelendi. TKP isyana değil, isyanın “derebeyleri ve serseri çete reislerinin rehberliğinde” olmasına karşı çıkıyordu. TKP'nin 31 Temmuz 1930 tarihli açıklamasının bazı bölümleri aşağıda sunulmaktadır:

“Burjuva gazetelerinin eşkiyadan, çapulcu çetelerinin tenkilinden bol bol bahsetmelerine rağmen, tam manasıyla hoşnutsuz bir halkın hükümet siyasetine karşı kütleli bir kıyamı karşısında bulunuyoruz. (...) Siyasi mahiyetine gelince, Kürt isyanı, başına geçip ona istikamet verenlerin şiarları, niyetleri ve intisapları itibarıyla, emperyalizme alet olan, halkın ve inkılabın menafine mugayir [menfaatlerine aykırı], koyu mürteci geri bir harekettir. (...) Halkın niçin ayaklandığını araştırmak bu manada kendiliğinden meydana çıkar. Onun dertleri ve duyguları malum. O neticesi milli ekalliyetleri diledikleri gibi yaşamak haklarından mahrum etmek, iktisadi ve mali tedbirlerle yoksul kütleleri mahv u perişan etmek olan, ancak zenginleşen tabakaların menafine uygun, ‘halk aleyhtarı’ müstebit bir siyaset sistemine nihayet vermekten gayri sefalet ve ıstıraptan yakayı sıyrmanın çaresini göremiyor. Bu bakıma göre isyan masum köylülüğün bir kurtuluş mücadelesidir. Bu mücadelede mürtecilerin peşinden gitmekle köylülük feci bir surette yanılıyor. Bizzat kendi maksatlarına göre hareket etmiş oluyor. Fakat onu mazur görmek lazımdır. Bugüne kadar hangi samimi inkılapçı fırka çıktı, ona hakikati anlattı da o dinlemedi? Bu sahada Türkiye Komünist Fırkası da vazifesini yapmak fırsatını henüz ele geçirmiş değildir. Biz eminiz ki yoksul köylülük, önünde başka bir kurtarıcı teşkilat görmediği için, derebeylerinin ve serseri çete reislerinin rehberliğini kabul ediyor. Saf inkılap gayelerimizle biz kendimizi onlara tanıttığımız gün derhal komünist teşkilatları etrafında toplanacakları ve memleket mikyasındaki büyük amele ve köylü hareketlerine iştirak suretiyle hem kendi mahalli menfaatlerine hem de amele ve köylü inkılâbının umumî ve yüksek menfaatlerine çok müessir hizmetler ifa edecekleri muhakkaktır.” (Tunçay,2009;239-240)

Türkiye'nin bağımsızlığını ve devlet bütünlüğünü Şefik Hüsnü ve arkadaşlarının katılmadığı kanlı bir mücadeleyle kazanmış olan Kemalist kadroların, devletin üniter yapısına ve milli bütünlüğüne yönelik böylesine açık bir tehdit karşısında tepki göstermesinden doğal ne olabilir ki!